

як інститут може бути визначена певна сукупність установ, що відповідають соціальній структурі суспільства; однак, на нашу думку, функціонування установи є лише зовнішнім проявом інституціональної регуляції, а внутрішню сутність інституту складає його ціннісно-нормативна структура. С.С. Фролов, наприклад, стверджує, що "соціальний інститут – це організована система зв'язків та соціальних норм, яка об'єднує значимі суспільні цінності та процедури, що задовольняють основним потребам суспільства" [6, 328-329]. Ефективність функціонування суспільних інститутів визначається тим, чи сприймаються норми, які складають їхню сутність, індивідом, як такі, що мають для нього смисл явний, усвідомлений, чи смисл прихований підсвідомий (коли індивід дотримується певних норм за традицією).

Отже, по суті, суспільство як соціальна система є багатоплановим феноменом, який включає крім "наочного" шару, у якому безпосередньо відбувається взаємодія індивідів, ще й інституційний та смисловий шари, які хоч і є нематеріальними, проте є продуктом людської свідомості, і тому можуть розглядатися як нематеріальна підструктура соціальної системи, яка підтримує певну матеріальну підструктуру: виробництво матеріальних та духовних благ; продукування політичних рішень; забезпечення взаємодії у соціальній сфері.

Література:

1. Афанасьев В.Г. Системность й общество. – М.: Политиздат, 1980. – 368 с.
2. Блауберг И.В., Юдин З.Г. Становление и сущность системного подхода. – М.: Наука, 1973. – 272 с.
3. Бородавкин С. В. Смысл как системообразующее понятие культуры // www.library.by
4. Веблен Т. Теория праздного класса. – М.: Прогресс, 1984. – 367с.
5. Философский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1989.
6. Фролов С.С. Основы социологии. – М.: Юристъ, 1997. – 344 с.
7. Чайка Т.Ю. Деякі проблеми цілісності соціальних систем // Нова парадигма. Випуск 20. – Запоріжжя: ЗДУ, 2001. – С. 199-205.

Ярошенко А.О.

ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Соціальна філософія – найважливіша область філософського знання, яке націлене на осмислення станів і процесів життєдіяльності людей в суспільстві. Будучи складовою та невід'ємною частиною філософії, вона, безперечно, несе в собі всі характерні загальні риси, що присутні цьому знанню, але одночасно має і ряд особливостей. Соціальна філософія відрізняється від інших розділів філософії і різноманітних областей суспільствознавства тим, що вона досліджує загальні відношення в суспільному бутті та мисленні людини і суспільства,

розглядаючи історично однорідну унікальність суспільного життя людей в якості однієї із підсистем світу. Тим самим вона аналізує не тільки співвідношення і зв'язки суспільства з іншими сферами оточуючої людей реальності, осмислюючи загальні проблеми буття природи і людини, але вивчає і специфічні закономірності прояву суспільної життєдіяльності людей, які характерні тільки для неї як особливої форми буття світу в цілому. Це означає, що соціальна філософія формує інтегральний погляд на світ буття людей в цілому, недоступний ні одній, крім неї, формі знання про суспільство. Відповідно, предметом соціальної філософії є не знання всезагального і цілого про буття світу, можливості і способи його осмислення, а знання всезагального про цілісність суспільного (колективного, спільного) буття людей, умови і фактори його розвитку. Все це визначає і головну проблему соціальної філософії – питання про те, що є суспільство, яка його природа (основа), закономірності існування і розвитку.

Відповідаючи на це питання, соціальна філософія виробляє своє когнітивне (рефлексивне) відношення до загального в житті людей. Так рефлексивне відношення виражається здатністю соціальної філософії відображати наявне буття суспільства та послідовно формуватися в понятійно-аналітичну систему знання його природи. Як спосіб рефлексивного пізнання про природу загальних властивостей та стану суспільства, соціальна філософія, безперечно виступає в цій своїй якості наукою про найбільш загальні (всезагальні) закономірності розвитку суспільного життя людей. Вона розробляє свої категорії (загальні поняття), за допомогою яких вона досліджує сутність та особливості буття людей в суспільстві на всіх етапах його розвитку: “суспільне буття”, “суспільна свідомість”, “суспільні відносини”, “суспільна діяльність”, “культура” і т.д. Ці філософські категорії являють собою абстрактні форми логіки відображення суспільної політики. В них здійснюється рух думки до адекватного досягнення соціальної дійсності, виробляються універсальні властивості різноманітних способів діяльності людей. Тільки філософські категорії дозволяють виявити і сформулювати принципи і закони, значимі для будь-якої сфери суспільної діяльності, отримати об'єктивні і доведені знання про життєдіяльність людини.

Вказана ситуація, як свідчить аналіз літератури, знайшла достатньо визначене відображення в працях, які присвячені даній проблемі. Так, якщо, наприклад, з точки зору А.Шопенгауера або М.Хайдеггера філософія – це ніяка не наука, а дещо, що подібне до мистецтва, то, скажімо, згідно Гегелю, або К.Марксу, або К.Попперу, філософія – відповідно наука. Цікава в цьому відношенні позиція І.Канта, який в своїй праці “Пролегементи”, визнаючи відповідні заслуги за своїми попередниками в філософії, вважав, що їх вчення вірніше називати не філософією, а філософствуванням. Із цього слідує, що

плюралізму в філософії по суті не могло бути, оскільки може існувати лише одна філософія.

На відміну від понять інших суспільних наук, які фіксують лише окремі сторони і властивості соціальної дійсності, категорії соціальної філософії являють собою ступені пізнання суспільних процесів в цілому, внаслідок чого їх роль в пізнанні закономірностей життя людей особливо значна. В основі будь-якого пізнання лежить визнання реальності зовнішнього світу і відображення його суб'єктом, людиною [2, С. 98-128]. Необхідність повернення до питання про специфіку соціального пізнання належить до числа його найважливіших внутрішніх особливостей, неминуче проявляючись в виборі відповідних методологічних основ та пізнавальних засобів. Відповідь на це питання є одним із вирішальних факторів в дослідженні суспільно-історичної дійсності. При цьому важливо підкреслити, що, згідно загальній думці їх авторів, ключовим моментом в осмисленні цієї специфіки є уявлення про якісну своєрідність його предмету. "Характерні риси структури і змісту соціального знання, — як відмічає, наприклад, І.В.Бойченко — визначаються, перш за все, особливостями його предмету" [1, С. 724].

Тут слід мати на увазі, що ряд авторів поділяючи наведену точку зору, віддають перевагу використанню поняття "об'єкт", а не "предмет" соціального пізнання. Так, наприклад, Г.Г.Караваєв вважає: "Особливості суспільного пізнання... визначаються, перш за все, специфікою його об'єкта" [6, С. 87]. Тотожність обох позицій не визиває сумнівів, оскільки очевидно, що поняття "об'єкт" і "предмет" представлені в особистому контексті як синоніми. Однак, очевидно й інше: рівнозначність цих понять має відомі межі. Необхідність їх уточнення, щодо проблеми яка розглядається, носить не термінологічний характер. Питання про співвідношення понять "об'єкт" і "предмет" соціального пізнання набуває тут принципового значення і є суттєвим вихідним пунктом пропонованого дослідження.

Певні труднощі в розмежуванні даних понять, на нашу думку, мають цілком реальну обумовленість. Безперечно близькість їх традиційного слововикористання відзначається вже на рівні тлумачних словників, в яких вказані поняття приводяться як взаємозамінні змістовні еквіваленти [9, С. 398-399]. При цьому слід врахувати ще й ту обставину, що навіть зміст відповідних філософських категорій характеризується відсутністю достатньо чіткої вираженої межі між ними, чим активно стимулює спробу її з'ясування.

Особливо потрібно підкреслити, що тепер в літературі переважає гранично широке розуміння предмета, яке передбачає розгляд спочатку якісної специфіки суспільства, місця людини в природному світі, змісту його буття і діяльності, а потім вже генезису і розвитку суспільних структур, різних сфер життєдіяльності

суспільства.

Суттєвою частиною, необхідним елементом змісту будь-якого розвинутого філософського вчення є теорія пізнання (гносеологія) – спеціалізоване вчення про пізнавальну діяльність людини. Зазначимо, що такого спеціалізованого вчення, самостійної теорії про пізнавальну діяльність людей немає ні в одній окремій науці. Однак соціальна філософія має таку спеціалізовану теорію і тільки вона (ні соціологія, ні історія, ні будь-яка інша галузь суспільствознавства) аналізує специфіку соціального пізнання – особливості пізнання суспільних процесів (способи, можливості та процеси отримання знань) людьми.

Соціальне пізнання, як і пізнання природних явищ, будується на протиставленні об'єкта і суб'єкта знання, в результаті якого виникає активне відношення суб'єкта до об'єкта, прагнення представити і виразити деяку об'єктивну реальність в свідомості (знанні) людини. Об'єктом соціального знання (пізнання) виступає суспільство, вся багатогранність проявлення об'єктивної для пізнавального суб'єкта життєдіяльності людей. Роль об'єкта в структуруванні соціального пізнання, в визначенні напрямку розвитку пізнавального процесу, в виникненні різних його типів, форм і рівнів вельми значна. Так, наприклад, розрізняючи об'єкт соціального пізнання (мораль, право, виховання), ми тим самим розрізняємо і наукові дисципліни, які їх вивчають (етика, правознавство, педагогіка). Різний стан соціального об'єкта, його просторові і часові характеристики, в свою чергу, також диференціюють спрямованість дослідження. Будучи важливою стороною пізнавального відношення, соціальний об'єкт пізнання все ж відносно більш пасивна його сторона. Не все в об'єкті соціального пізнання стає конкретним предметним дослідженням, а лише те, що цікавить суб'єкт.

Процес соціального пізнання людьми завжди здійснюється в ході їхньої суспільно-практичної діяльності – реальних дій зі збереження чи зміни умов власного існування. Інакше кажучи, соціальне пізнання, як і пізнання природних явищ, обумовлене предметно-речовим типом людської діяльності. Це значить, що тільки в діяльності відбувається і отримання, і випробування тих знань, які формуються у людини. Цілком зрозуміло, що це знання пристосовується до наявного досвіду і тих знань, які функціонують у суспільстві, тому що соціальне знання не починається з нуля і не виникає з нічого. Адже знання — це необхідний елемент і передумова практичного відношення людини до світу. Знання людини, будучи суб'єктивним чинником об'єктивного світу, — це завжди результат його взаємодії з оточуючим світом. При цьому воно стає таким, якщо “матеріалізується” в мовну систему, приймаючи форми судження, поняття чи умовиводів. Не існує біологічного чи вродженого знання, тому що знання виступає в якості специфічного для людського суспільства елементу духовної

культури і є єдністю чуттєвого і раціонального. Людина виробляє нове знання, збираючи і продовжуючи вихідні знання, які обумовлюють його минулу діяльність і формують її досвід.

Разом з тим, говорячи про опосередкованість соціального пізнання суспільно-практичної діяльності людей, неможливо не бачити, що воно завжди цілеспрямоване. Як стверджує В.С.Грехнев: "Ця цілеспрямованість, чи вибірковість соціального пізнання обумовлена тим, що воно завжди оперує деяким визначеним зрізом соціальної дійсності, яка представлена в ціннісно забарвленому просторі змістів. Параметрами цих змістів для кожного конкретного випадку виступають спеціально установлені соціально значимі норми тієї чи іншої конкретної діяльності" [3, С. 50-70]. Ось чому таке знання дозволяє людині адаптуватися до об'єктивних умов існування в суспільстві, ставить конкретні цілі і реалізує в своїй практичній життєдіяльності з іншими людьми.

Таким чином, соціальне пізнання – це сфера здобуття знань, яка притаманна будь-якій діяльності людини. Соціальне пізнання людини, направлене на досягнення закономірностей свого буття в суспільстві, але разом з тим має ряд особливостей.

По-перше, пізнаючи соціальну дійсність, людина має справу все ж таки з не зовсім "чистою" об'єктивною реальністю, як це буває в пізнанні природних явищ. Вона має справу з реальністю, де діють такі ж люди, як і вона сама, наділені думками, які також вирішують деякі свої конкретні завдання, вільні варіювати свою поведінку: вибирати між дією і бездіяльністю, пасивною уступкою тиску обставин чи активним їм опором. Відповідно, в кожен даний момент будь-яка людина може виступати як суб'єкт, який активно діє і тому пізнає дійсність, але одночасно і як об'єкт пізнання і практики.

По-друге, роблячи об'єктом пізнання суспільство, людина пізнає і свою особисту діяльність, втілену в різних формах культури. Це вдається їй зробити тому, що вона відділяє себе від самої діяльності, протиставляє себе в якості об'єкта суспільству, яке в цьому випадку виступає об'єктом пізнання. Інакше, суб'єкт пізнає свою особисту діяльність, ставить себе об'єктом пізнання.

По-третє, в пізнанні соціальної дійсності не можна не враховувати варіативність ситуацій суспільного життя людей. Ці ситуації залежать від часу і від просторової локалізації, від географічних, соціокультурних, психологічних та інших факторів. Кожен із них утруднює адекватне розуміння суспільної життєдіяльності людей. Ось чому соціальне знання є більше ймовірним, де немає місця жорстким та беззастережним твердженням.

Четверте, соціальне пізнання орієнтоване на людину, групу людей, історичну ситуацію, які завжди індивідуальні, особливі та унікальні в своєму

становленні, існуванні та змінах. Будь-яке узагальнення (виявлення закономірного, необхідного, загального) тут неминуче вимагає одночасного розгляду і їхніх специфічних рис, і основ розвитку. В будь-якому іншому випадку має місце викривлення суті того чи іншого соціального явища.

П'яте, соціальне пізнання практично завжди ціннісно забарвлене, воно пристрасне до отриманого знання, бо часто торкається інтересів і потреб людей, які через відмінну життєдіяльність керуються різними установками і ціннісними орієнтаціями в організації і здійсненні своїх дій. Це пов'язане з тим, що ціннісне відношення "входить" в сам об'єкт соціального дослідження. Відповідно, суспільствознавство змушене розглядати явища суспільного життя як цінності і обов'язково враховувати ціннісні орієнтації людей.

Розвиток соціального пізнання залежить від його структури та форми. Структура соціального пізнання є відносно стійкою єдністю елементів із яких воно складається, їх взаємовідносин всередині цієї єдності, а також і їх функціональної ролі поза ним.

Структура соціального пізнання визначається структурою суспільного буття, структурою видів суспільної діяльності і суспільними відносинами, які панують в суспільстві. Тому існує розмаїття структур соціального пізнання. Це розмаїття зумовлене тією обставиною, що соціальне пізнання є одночасно і процес, і результат відображення суспільної дійсності, але разом з тим і специфічна духовна система, яка обслуговує потреби суспільного життя.

Різносторонність суспільних потреб і інтересів викликає зміни у взаємовідносинах між різними структурними елементами соціального пізнання, які в кожному конкретному випадку різні в своїх трьох вимірах — щодо походження, щодо змісту і щодо функцій.

Багатоструктурність соціального пізнання, згідно з А.К.Уледовим, обумовлює різні аспекти аналізу структури його компонентів. Він вирізняє: конкретно-історичну структуру, тип соціального пізнання, гносеологічну структуру соціального пізнання (рівні і форми соціального пізнання), змістову чи статистичну структуру (сфери соціального пізнання – суспільна психіка, ідеологія, наука), динамічну структуру соціального пізнання (стан пізнання) [7, С. 44-49].

Структурний аналіз соціального пізнання потрібен і оправданий. Він розкриває складний зв'язок різних компонентів соціального пізнання і їх роль в соціальному процесі. Адже це не звільняє дослідника від необхідності з'ясування передовсім головних компонентів єдиної структури соціального пізнання, які характеризують його в цілому. В цьому зв'язку відзначимо спробу Д.Гирдева дати характеристику абстрактної структури суспільного пізнання з врахуванням його компонентів. На його думку, в найбільш загальному вигляді абстрактна

структура суспільного пізнання має три внутрішньо необхідних компонента: наукове пізнання, оціночне пізнання та практичне пізнання [4, С. 81].

В своєму аналізі Д.Гирдев, виходячи із запропонованої автором структури соціального пізнання, вводить нову назву позанаукового пізнання (“оціночне”) і третій компонент – практичне пізнання. Однак характеристика, яку він дає “оціночному” пізнанню, не є основою для його перейменування.

Деякі автори, посилаючись на наявність двох типів регулятивних процесів, які обумовлюють поведінку людей – наукових і оціночних, приходять до висновку про наявність оціночного соціального пізнання. Такі процеси, безумовно, існують, але оціночні регулятивні процеси не пов’язані тільки з оціночним пізнанням. Наприклад, в пізнавальний зміст правових і моральних норм, крім оцінки, можуть входити знання наукові чи позанаукові і навпаки.

Ми не заперечуємо наявність “практичного” пізнання, яке виникає в зв’язку з практичними потребами суспільства і функціонує як засіб практичної зміни природного чи суспільного середовища з боку людей. Однак це пізнання також не є і не може бути самостійним головним компонентом базисної структури соціального пізнання. Д.Гирдев стверджує: “В своєму історичному розвитку практичне пізнання диференціюється в двох головних областях: наукова та оціночна практична свідомість” [4, С. 81]. Якщо це так, то зрозуміло, що саме практичне пізнання потрібно було б вивчати як вид буденного пізнання, яке включає елементи наукового та позанаукового пізнання.

Можна стверджувати, що з гносеологічної точки зору соціальне пізнання диференціюється за глибиною відображення на два рівні – емпіричний і теоретичний, і за способом відображення – на чуттєве і раціональне. Ця диференціація нічим не порушує правомірність базисної структури соціального пізнання. Навпаки – компоненти базисної структури пронизують емпіричне, теоретичне, чуттєве і раціональне в соціальному пізнанні.

Соціальне пізнання не виконувало б своєї ролі в суспільстві, якби воно не закріплювало досягнуті ним знання в відповідних головних формах, через які ці знання передаються від покоління до покоління, зберігаються і використовуються для нового пізнання і практичного перетворення природної і суспільної діяльності.

Організаційна сила форм людського пізнання полягає в тому, що вона не тільки відповідним чином систематизує результати пізнання, надає їм відповідну структуру, не тільки зберігає ці результати на тривалий термін, тим самим забезпечуючи широке та всезагальне їх використання, але і визначає напрямки пізнавальної діяльності на перспективу. Ця функція форм людського пізнання має додатковий характер.

Головне та визначальне значення для процесу пізнання має його предмет і

взаємовідносини між об'єктом і суб'єктом пізнання. Хоч форма пізнання, після того як набуває відносної самостійності, справляє зворотно вплив як на предмет, так і на суб'єкт пізнання, але і виконує свою виключно важливу роль щодо визначення напрямку майбутньої пізнавальної діяльності.

Всі ці особливості соціального та соціально-філософського пізнання свідчать, що отримані в ході його існування знання можуть мати науковий та позанауковий характер. Відповідно і саме соціальне пізнання теж може бути науковим чи позанауковим. Однак провести таку чітку межу між науковим та позанауковим пізнанням суспільних процесів, на жаль, не є можливим. Наукові та позанаукові соціальні пізнання (знання) взаємопов'язані і нерідко не тільки мирно існують, але і переходять один в одного, утворюючи деякий, інколи суперечливий "сплав" знань про дійсність. Але це не означає, що наукове пізнання рівноцінне позанауковому. Наукове осягнення дійсності (епістемологія) має особливе значення в соціальному і, звичайно ж, соціально-філософському пізнанні. Науковим знанням завжди буде належати провідна роль в пізнанні соціальних явищ і процесів.

Характерним для наукових форм пізнання є те, що вони закріплюють на довгостроковий період знання, які вірно відображають окремі закономірності і явища об'єктивної реальності і систематизують ці знання згідно визначених правил, за допомогою строго обґрунтованих методів і теорій, принципів і понять. Наукове пізнання має виключно більший вплив на хід пізнавального процесу не тільки посередництвом свого змісту, але і як позанаукове пізнання. Як наукове, так і позанаукове пізнання може бути по своєму характеру філософським та нефілософським пізнанням.

Таким чином, для того, щоб показати спрямованість пізнавального процесу, використання поняття "об'єкт соціального пізнання" є цілком виправданим. Однак не має ніяких підстав використовувати це поняття для порівняння об'єктів суспільних та природничих наук. Суспільство дійсно може бути як об'єктом, так і предметом соціального пізнання. Однак при цьому важливо розуміти, що джерело такої подвійності полягає не в термінологічній двозначності та нечіткості, а в реальній пізнавальній ситуації, яка передбачає неминучу роздвоєність. Більш того, цілісне уявлення про соціально-історичну дійсність виявляється досягнутим лише в суперечливій єдності двох її якісно різноманітних вимірів. В першому з них суспільство стає об'єктом пізнання, будучи дане йому в своїй невіддільності від природи. Це вимірювання є вихідним, а тому більш загальним та абстрактним. По мірі його конкретизації суспільство починає розглядатися зі сторони своїх відмінностей від природного середовища, стаючи предметом суспільствознавства.

Цей висновок дозволяє повернутися до початкової постановки питання:

чим викликані особливості суспільствознавства – його об'єктом чи предметом? Ця проблема активно розробляється в літературі з початку 70-х років ХХ століття. Грунтуючись на викладеному, не можливо не погодитися, що “специфіка соціального пізнання визначається його предметом – суспільством”. Вибір на користь такого розуміння проблеми вимагає, достатньо детального аналізу меж використання понять “об’єкт” і “предмет” суспільствознавства. Ці поняття надають її сприйняттю цілісність і об’ємність, оскільки не підмінюють, а взаємно доповнюють одне одного. Тому уточнення їх змістовних меж має на меті пошук взаємної адекватності їх використання. Необхідність рішення такого завдання викликана слабкою розробкою даного питання. Ця обставина відмічається В.Г.Федотовою: “Недостатнє врахування деяких загальнонаукових закономірностей методології суспільствознавства позначається, в відсутності потрібної уваги до діалектики об’єкту і предмету наукового пізнання, яка успішно розробляється спеціалістами по методології природничо-наукового пізнання” [8, С. 45]. В результаті складається ситуація, коли вказані поняття використовуються без урахування розбіжностей між ними, неминуче спотворюючи зміст окремих висловлювань. Точна відповідність цих понять стає особливо важливою при обговоренні питання про специфіку суспільствознавства. “На відміну від природи, — відмічає Г.М.Іванов, — суспільство є не тільки об’єктом пізнання, але і його суб’єктом” [5, С. 81].

Відмінності між предметами форм соціального пізнання не означає, що вони не мають чогось спільного. Якщо порівнювати їх предмети, стане зрозумілим, що загальне між ними полягає в тому, що вони займаються вивченням структури, властивостей, особливостей і структурних закономірностей розвитку суспільства. При цьому в ряді випадків вивчаються і найбільш загальні закономірності розвитку суспільства.

В дійсності існує об’єктивна основа зв’язку між всіма суспільними науками, так як всі вони вивчають окремі сторони одного і єдиного суспільного буття та суспільної свідомості. А якщо це так, то єдність між окремими суспільними науками очевидна, так як загальні і найбільш загальні закономірності суспільного розвитку проявляються через дію окремих наук і форм суспільного буття і суспільної свідомості. Об’єкт всього соціального пізнання є єдиним. Яке пізнання суспільства отримаємо – філософське чи наукове залежить не тільки і не просто від предмета пізнання, але і від того, як дані явища будуть вивчені.

Якщо вивчаються такі явища, як держава, право, нація, партія, сім’я, побут, війна, мир і т. д. з урахуванням рішення головного питання соціальної філософії, дослідження буде носити соціально-філософський характер. Коли ці явища вивчаються самі по собі через посередництво методу, який притаманний окремій

суспільній науці, це наукове дослідження, наприклад, соціологічне.

Найбільшу складність складає розведення предметів соціології та соціальної філософії. Це пов'язано з тим, що загальна соціологічна теорія і соціальна філософія вивчають суспільство в цілому, з точки зору загальних закономірностей його функціонування і розвитку у взаємозв'язку всіх сторін і відносин життєдіяльності людей. Вони єдині в своєму прагненні вивчати суспільство в його системності, як інтегральне ціле, що не зводиться до суми утворюючих його частин. Однак, так як соціологічна теорія будується виключно на об'єктивістському підході до аналізу людини, суспільства, позитивно (позитивістські) досліджуючи факти реальних суспільних зв'язків людей, то соціальна філософія, будучи не тільки наукою, але одночасно і формою суспільної свідомості, усвідомлює ці факти ще і з точки зору ціннісного розуміння їх змісту.

Пізнання не може бути самоціллю, воно повинно бути підкорено головним, гуманістичним завданням. Ось чому соціальна філософія поряд з тим, що вона виступає рефлексивним пізнанням, націленим на отримання об'єктивно істинного знання про суспільство, тобто є наукою, одночасно виступає і специфічною формою суспільної свідомості – ціннісним знанням (відношенням) людей до конкретної дійсності, що турбує їх потребує осмислення. В цьому ціннісному способі аналізу дійсності філософська думка прагне відбудувати систему ідеальних інтенцій (пріоритетів та настанов), аби запропонувати напрям розвитку суспільства і охарактеризувати суспільне буття людей на даному конкретному етапі розвитку, використовуючи різні соціально значимі оцінки: істинного та оманливого, справедливого і несправедливого, добра і зла, прекрасного і потворного, гуманного і негуманного, раціонального і ірраціонального тощо. Філософія прагне висунути і обґрунтувати відповідні ідеали, ціннісні установки, цілі і завдання суспільного розвитку, вибудувати зміст діяльності людей. Ясно, що розуміння явищ як цінностей, не може бути здійснене без звернення до типових для конкретної епохи ціннісних орієнтацій.

Відмітимо зразу, що всі питання, які вирішувались філософією на тому чи іншому історичному етапі, містили в явному чи неявному вигляді і відповідні оцінки діяльності, виражали ціннісне відношення філософів до неї. В цьому змісті всі філософські вчення були цілком співзвучні тій епосі, в якій вони висувались і формувались. В цьому зв'язку, як правило, виникає питання про те, чим є соціальна філософія: об'єктивним загальнонауковим знанням про соціальну дійсність чи ціннісним (суб'єктивним) знанням, яке визначає зміст і завдання дій людей деякої конкретно-історичної епохи?

Все сказане дозволяє зробити висновки, що соціальна філософія виступає наукою — рефлексивним знанням і одночасно формою суспільної свідомості —

ціннісним знанням, поєднуючи в собі ецієнтиські та нецієнтиські способи пізнання реальності буття людей. Іншими словами, рефлексивне і ціннісне в змісті соціально-філософського знання не протистоять, а навпаки, взаємодоповнюють одне одне. Наукові судження в соціальній філософії не відходять від ціннісних світоглядних висновків. Їхня ціннісна “заряженість” робить відповідні висновки особливо актуальними і дійсними. В той же час ціннісні судження соціальної філософії про суспільну реальність набувають дійсну значимість лише в тому випадку, якщо ґрунтуються на знанні її об’єктивних властивостей.

Література:

1. Бойченко І.В. Філософія історії. – К.: Знання, 2000. – 724 с.
2. Гобзов І.А. Соціальне познання // Філософія і общество. – 1999. – №2. – С. 98-127.
3. Грехнев В.С. Соціальна філософія як форма знання і познання // Філософія і общество – 2000. – №3. – С. 50-70.
4. Гърдев Д. Абстрактна структура на общественото съзнание // Філософска мисъл. – 1967. – №3. – С. 81.
5. Иванов Г.М. Методологические проблемы исторического познания. – М.: Высшая школа, 1981.
6. Караваев Г.Г. и др. Понятие общественного бытия. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1984. – С. 87.
7. Уледов А.К. Структура общественного сознания. – М.: Прогресс, 1968. – С. 44-49.
8. Федотова В.Г. Исследования в области методологии социального познания // Філософские науки. – 1982. – №4. – С. 45.
9. Філософський словарь. – М.: Политиздат, 1975. – С. 398-399.

Кудинов І.А.

СОЦИАЛЬНЫЙ КАПИТАЛ И СТРАТЕГИЯ ЖИЗНИ ЛИЧНОСТИ

Начиная с середины XX века человечество начало переход от индустриальной фазы развития к информационной. Элвин Тоффлер дал этому переходу название “Третья Волна”. Переход к информационной цивилизации охарактеризовался определенными процессами.

Во-первых, в качестве основного источника богатства стала не производственная деятельность, а сфера обслуживания. Теперь престижными профессиями являются не профессии рабочих специальностей (каменщик, плотник, сталевар, шахтер и т.п.), а профессии служащих (клерк банка, программист, менеджер-консультант и т.п.).

Во-вторых, возросла роль информации и интеллекта. Это привело к тому, что умственный труд, как наиболее прибыльный, все больше заменяет физический.

В-третьих, в силу появления новых информационных технологий, происходит глобализация экономики и размытие границ между культурами.